

GELUKKIG OP JE PLEK

DOORLOPENDE LEERLIJNEN VMBO-MBO IN HET BELANG VAN DE LEERLING

DE AANSLUITING TUSSEN VMBO EN MBO IS EEN ONDERWERP VAN ALLE TIJDEN. DE KNIP IS HARD, NIET ALLEEN VOOR LEERLINGEN MAAR OOK VOOR DOCENTEN. HOE WERK JE ALS VMBO EN MBO SAMEN AAN EEN 'ZACHTE LANDING' EN EEN PROGRAMMA DAT LEERLINGEN HELPT BIJ HET MAKEN VAN EEN GOEDE VERVOLG-KEUZE?

“De vraag ‘Wat heeft de leerling eraan?’ is de leidraad in onze samenwerking geworden.”

Bij een vernieuwing richten de meeste scholen alle aandacht eerst maar eens naar binnen. Zo niet het Dr. Nassau College² in Assen. “Tegelijkertijd met de vernieuwing van de beroepsgerichte vakken in het vmbo zijn we een vakcollege geworden”, verduidelijkt Huubs Hubbeling, onderwijskundig adviseur bij de school. “Daarmee ging ons hele onderwijs van jaar 1 tot en met 4 op de schop.” De school telt vijf vakcolleges, elk gekoppeld aan een profiel: Economie & ondernemen, Bouwen, wonen & interieur, Produceren, installeren & energie, Zorg & welzijn en Horeca, bakkerij & recreatie. “Het contact met het Drenthe College is bij mij begonnen”, glimt Hubbeling. “Het aanbieden van doorlopende leerlijnen met het mbo was tot een van de speerpunten van het vakcollege benoemd. Door leerlingen in het derde leerjaar examen te laten doen, komt er in het vierde leerjaar ruimte voor een gezamenlijke invulling van het programma met het mbo, zo was de aanvankelijke insteek. Op die manier zouden leerlingen van de basisberoepsgerichte leerweg versneld in vijf, in plaats van in zes jaar, een startkwalificatie kunnen behalen. En daarna liefst naar mbo niveau 3.” Als projectleider vakcollege stapte Hubbeling voortvarend op de overburen van het Drenthe College af. Om vervolgens op de vraag te stuiten: ‘Met wie moet je dan eigenlijk in gesprek?’ Contacten met opleidingsmanagers van Techniek en Economie & dienstverlening leidden al snel tot het inzicht dat een sector in het mbo niet een-op-een hetzelfde is als in het vmbo. En bovenop die complexiteit leefde in het mbo het gevoel: ‘Gaan jullie nou óns onderwijs geven?’

Het besluit van het Drenthe College om een *counterpart* als programmamanager in de persoon van Henk Lukken aan te stellen – net als Hubbeling buiten de hiërarchische lijn –, hielp de boel in een stroomversnelling. Een bijeenkomst met bestuurders, schoolleiders en docenten bracht meer helderheid over en weer over wat vmbo-onderwijs en wat mbo-onderwijs is. En luide de start in van een meerjarig samenwerkingsproject tussen beide scholen, dat voluit de naam ‘Doorlopende leerlijnen vmbo-mbo BB/KB Assen’ draagt. Een samenwerkingsproject met gelijkgestemde

en bevlogen projectleiders die de samenwerking tussen hun beider scholen op alle niveaus stimuleren.

GRAADMETER VOOR HANDELEN

Veel leerlingen wisselen bij de overgang van vmbo naar mbo van profiel. Een leerling vindt bijvoorbeeld horeca in het vmbo *for the time being* een prima keuze, maar wil in het mbo wat anders. “Ook dat moet je waarderen”, vindt Lukken. “Voor mij was het een *eyeopener* dat vmbo-leerlingen kiezen voor een vervolgopleiding waar ze de volgende drie jaar mee bezig willen gaan, en niet voor een beroep.” “De maatschappij en beroepen veranderen natuurlijk ook”, zegt Hubbeling. “Dus moet je steeds nagaan: waar hebben leerlingen wat aan? Daarom is LOB en leren reflecteren ook zo belangrijk: weten wat je wil, waar je goed in bent en kunnen meebewegen.” “En is het belangrijk om meerdere beroepscontexten te creëren, zodat je er achter kunt komen wat bij je past”, vult Lukken aan. “In het vakcollege, waar leerlingen al vroeg – aan het eind van de eerste klas – een keuze maken voor een profiel, hameren we erop dat de leerlingen geen beroepskeuze maken maar een keuze voor iets wat ze leuk vinden”, zegt Hubbeling. In het vakcollege leren leerlingen ook algemene componenten van een beroepshouding, zoals goede vragen stellen en feedback geven en ontvangen.

Invallend is het plan verlaten om leerlingen in het derde leerjaar te examineren. Het bleek ‘jagen’ voor de jonge vmbo’ers om het programma op tijd af te krijgen. Hubbeling en Lukken waren het snel eens en kregen gaandeweg directie en besturen in hun standpunt mee: ‘hier heeft de leerling geen baat bij’. De uren voor de samenwerking zijn nu verdeeld over het derde en vierde leerjaar. “De vraag ‘Wat heeft de leerling eraan?’ is de leidraad in onze samenwerking geworden”, zegt Lukken, “en graadmeter in ons handelen.” Hubbeling: “Het is sterk om niet koste wat het kost vast te blijven houden aan je eerste doelstelling en visie, wanneer je merkt dat dat niet in het voordeel van de leerlingen is.” En het ligt nog genuanceerder, want bij Economie & ondernemen is er wél verkorting van de opleiding gerealiseerd. Daar bleken eerstejaarsleerlingen

Henk Lukken
Programmamanager
Drenthe College

Huubs Hubbeling
Onderwijskundig adviseur
Dr. Nassau College

² Het gaat in dit artikel om het vmbo op de locatie Penta van het Dr. Nassau College.

op het mbo zich te vervelen vanwege dubbelingen in de stof. De docenten vmbo en mbo staken de koppen bij elkaar en hebben de programma's van vmbo 4 en mbo leerjaar 1 in elkaar geschoven. Voor Zorg & welzijn ligt verkorting weer niet in de rede, omdat leerlingen te jong zijn om in het werkveld aan de slag te kunnen.

HART VOOR DE LEERLING

Samenwerking kun je faciliteren, maar moet je niet in een format of blauwdruk willen regelen. Het moet uit de docenten zelf komen, benadrukken de projectleiders. Voor elk van de vijf profielen of vakcolleges is er een ontwikkelgroep van vmbo- en mbo-docenten, die ieder een eigen programma hebben gemaakt op basis van de vraag: Wat is voor jullie leerlingen en studenten passend? Zo bouwen vmbo-leerlingen met studenten elektrotechniek aan een mobiel oplaadpunt. Voor leerlingen en studenten horeca worden restaurantavonden georganiseerd, waarbij mbo-studenten leiding geven aan vmbo'ers. In de techniek hebben de docenten al heel snel afgesproken om als tweede examinerator/beoordelaar op te treden bij elkaars leerlingen. Lukken: "Hoe mooi is het voor een vmbo-docent om het eindwerkstuk te zien van je oud-leerling of te zien hoe jouw opleiding een vervolg krijgt?"

Leerlingen en studenten maken zowel kennis met het mbo als met het vmbo. De woensdagochtend is daarvoor in het rooster geblokt. Zo heeft een vmbo-docent de ruimte om met zijn klas aan te sluiten bij een klas in het mbo en samen met de mbo-docent aan een grote groep onderwijs te geven. Voor de leerlingen vertrouwd en voor de docenten een kans om van elkaar te leren. Aantrekkelijk van dit model is bovendien dat het op deze manier met gesloten beurzen kan. In het letterlijk samenwerken aan het programma vmbo- en mbo-docenten, schuilt de kracht van het project. Hubbeling: "Er zijn vijf verschillende samenwerkingsvormen tot stand gekomen, passend bij de cultuur, de studenten en docenten in dezelfde richting. Die zijn niet verzonden door de projectleiders. Wel zijn de docenten door de projectleiders gefaciliteerd om bij elkaar te gaan zitten en hebben ze dat voortdurend geagendeerd: iedereen is immers druk met zijn eigen

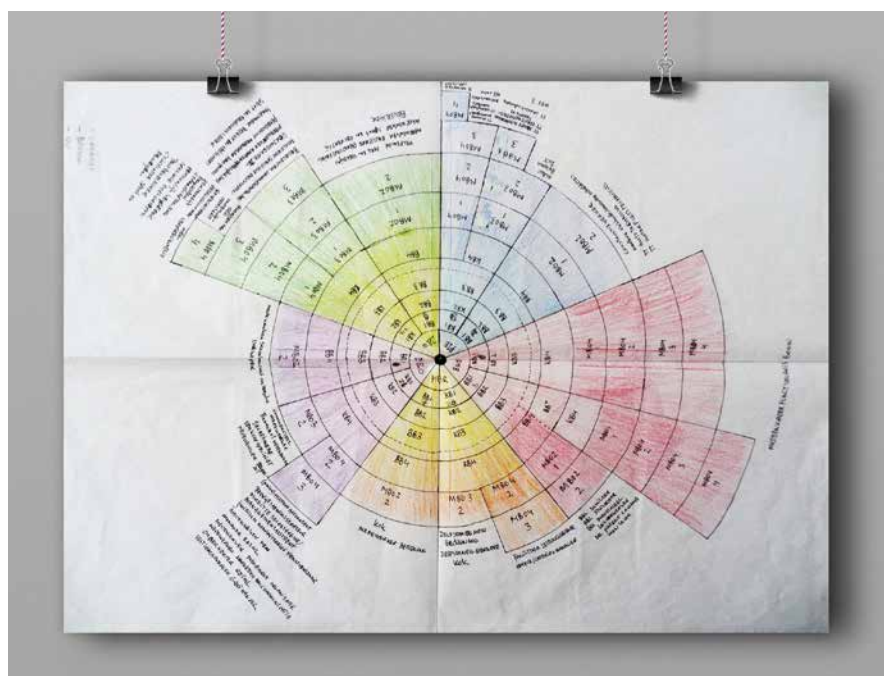
organisatie. Elke docent heeft hart voor de leerling en ziet het belang. Maar gezien roosters en werkdruk gebeurt het werken aan de programma's altijd na schooltijd, van vier tot zes of zeven uur. Dat is wel een dingetje." Lukken: "Om het op de agenda te houden heb je ook de hiërarchische lijn nodig. Zodat de doorlopende leerlijn op de teamagenda staat en erover gepraat wordt. En het bij iedereen bekend is dat er leerlingen van een andere school in het gebouw rondlopen. Het bestuur moet het ondersteunen en door willen blijven gaan. Zodat je het als projectleiders ook voor elkaar kunt opnemen en voor elkaar urgentie en adem kunt blijven creëren."

PLEKJES TYPEX

Aan het eind van dit schooljaar stroomt de eerste lichte vakcollegeleerlingen in in het mbo. "Die gaan we heel goed volgen", zegt Hubbeling. "Leidt het tot minder uitval en switchgedrag – met de kanttekening dat dat laatste niet negatief hoeft te zijn." Een handgetekende figuur illustreert de centrale positie van de leerling in de samenwerking. Daaromheen staan in 'jaarringen' de leerjaren weergegeven. Bij de stippellijn – de laatste periode van vmbo jaar 3 – begint de doorlopende leerlijn.

Lukken: "Zo'n schema kan elke school die gaat samenwerken maken om in beeld te brengen hoe het eruit ziet. Bij Economie & ondernemen bijvoorbeeld zie je dat de studenten die de doorlopende leerlijn hebben gedaan, instromen in het tweede leerjaar. Terwijl wij als projectleiders hebben gezegd: we willen het woord versnellen niet meer horen! Maar net als bij Horeca, bakkerij en recreatie geldt dat het voor die leerlingen passend is. Dus is het prima. De techniekprofielen kiezen voor breder opleiden door VCA-certificaten³ en een EHBO-diploma, waar je ongeacht het beroep wat aan hebt. Zorg & welzijn besteedt meer aandacht aan persoonsvorming. Voor ons was het ook een eyeopener dat Zorg & welzijn op vmbo-niveau met ook vakken als Sport & bewegen en Beveiliging echt iets anders is dan Zorg & welzijn op mbo-niveau, dat Zorg, verpleging en welzijn omvat. Als je de lijn van de opleiding 'beveiliging' in het vmbo bijvoorbeeld doortrekt, kom je in het mbo binnen Economie & dienstverlening terecht. Dat betekent dus dat je ook collega's van andere sectoren nodig hebt." Dat het schema nog niet als poster gedrukt is, heeft een reden. Het is een weergave van een

3 Certificaat gericht op veilig werken.

dynamisch proces, zo getuigen ook de plekjes typex hier en daar. Het maakt daarnaast inzichtelijk waar geen vervolgaanbod voorhanden is en het Dr. Nassau College op zoek moet naar een andere samenwerkingspartner. “Want”, benadrukt Lukken, “de ontdekkingstocht voor de leerlingen moet centraal blijven staan en niet een bepaalde uitkomst.”

Op een recente aansluitingsconferentie vmbo-mbo verzuchtte een mbo-instelling na het horen van de diversiteit aan programma's en keuzevakken die vmbo-leerlingen doorlopen kunnen hebben: ‘Dan beginnen wij maar gewoon weer met iedereen van voor af aan’. Ook het gegeven dat een mbo-instelling met een groot aantal vmbo-scholen te maken heeft, wordt vaak aangevoerd als reden om geen rekening te houden met verschillen. Hubbeling, fel: “Je bent als school in dienst van de leerling. Jij moet zorgen dat de leerling goed onderwijs krijgt. Het is te makkelijk om te zeggen dat je iedereen hetzelfde aanbiedt. In een tijd waarin iedereen het heeft over gepersonaliseerd leren mag je als schoolleider zo'n opmerking niet maken.”

EIGEN ORGANISATIE OPSCHUDDEN

LOB vormt een rode draad in het programma. ‘Elke docent is een LOB-docent’ stellen de projectleiders. “In het vmbo zetten we LOB veel krachtiger neer dan voorheen, beginnend met reflectiegesprekken en presentaties door leerlingen in klas 1. Daarbij maken we gebruik van expertise over en weer. Zo heeft een mbo-docent bij ons een workshop gegeven over hoe LOB in het mbo eruitziet’, vertelt Hubbeling. De vrees dat je als mbo-school straks dikke loopbaandossiers van vmbo-leerlingen moet gaan lezen, beschouwt ze als ongegrond. “Dat hoeft helemaal niet. Dat dossier is van de leerling en is een hulpmiddel voor diens denkproces. Zoals ook Marinka Kuijpers steeds benadrukt: het draait erom dat de leerling leert nadenken, bezig is met de vijf loopbaancompetenties, daar een ontwikkellijn in kan aangeven en stappen in zet.” Lukken: “Onze bedoeling is ook LOB beter te laten aansluiten. Onder LOB in de doorlopende leerlijn verstaan we alle activiteiten die leerlingen stimuleren om hun eigen talenten te ontdekken en te ontwikkelen en opleidings- en beroepsbeelden te vormen. De leerling moet goed doelen kunnen stellen en onderbouwd kunnen presenteren waarom

hij de opleiding wil volgen. Maar een element daarin is ook dat elk van de 111 leerlingen die de doorlopende leerlijn hebben gedaan, bij de intake een mbo-docent tegenover zich krijgen die hem of haar kent uit het traject en die alle mogelijke opleidingspaden goed kent.” Elk project heeft een begin en een eind. “We moeten onszelf dus overbodig maken”, zegt Lukken. “Het is geslaagd, als wij eruit kunnen stappen en de samenwerking ingebed en vanzelfsprekend is.” Uitbreiding van de samenwerking met meerdere tl-scholen en een groen vmbo staat op de rol. Een voor het servicepunt LOB MBO ontwikkelde checklist⁴ voor scholen die een doorlopende ontwikkelings- en begeleidingslijn willen opzetten, was heel erg handig en bruikbaar voor onze samenwerking.” Beide projectleiders hebben ervaren dat een positie buiten de hiërarchische lijn belangrijk is voor speelruimte in de organisatie. En om zonder opdracht en gemotiveerd vanuit de inhoud met collega's te kunnen praten en de eigen organisatie te kunnen opschudden, zonder de organisatorische ‘last’ die voor een leidinggevende geldt. Hubbeling: “Getalmatig zou je het succes van het project kunnen uitdrukken in minder switchers en uitvallers. Maar uiteindelijk gaat het erom dat leerlingen en studenten op hun plek zitten en daar gelukkig en gemotiveerd zijn.”

“Het is te makkelijk om te zeggen dat je iedereen hetzelfde onderwijsprogramma aanbiedt. In een tijd waarin iedereen het heeft over gepersonaliseerd leren, mag je als schoolleider zo'n opmerking niet maken.”

TIP

In de samenwerking en voorbereiding van werkbijeenkomsten is gebruik gemaakt van het model van Knoster (1991)⁵. Succesvolle verandering kent een aantal ingrediënten, zoals visie, urgentie, middelen, competenties. Het ontbreken van een van die ingrediënten leidt tot een bepaald ‘symptoom’, zodat je het model ook andersom kunt gebruiken. Is er bijvoorbeeld sprake van onzekerheid en ongerustheid, dan zit ‘m dat meestal in het ontbreken van competenties.

4 Zie www.lob4mbo.nl > LOB in het onderwijs > Doorstroom vmbo-mbo-hbo > Doorstroom vmbo-mbo.
5 Knoster, T. (1991). Presentation in TASH Conference. Washington D.C.